

УДК 634.835.7.614.4:576.8

Мулюкіна Н.А., д.с.-г.н., **Ковальова І.А.**, к.с.-г.н.,

Герус Л.В., к.с.-г.н., **Лосєва Д.Ю.**

ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова»

КОНТРОЛЬ САНІТАРНОГО СТАНУ КОЛЕКЦІЙ ВИНОГРАДУ РІЗНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Контроль ураження колекційних насаджень винограду вірусними, бактеріальними та фітоплазмовими хворобами останнім часом розглядається науковцями як складова досліджень світових генетичних ресурсів винограду. Принципи санітарного контролю на винограді в Україні досить відпрацьовані у відношенні до колекцій (банків) та дослідних ділянок клонів сортів винограду, оскільки він є важливим компонентом системи сертифікації садивного матеріалу винограду. Водночас санітарний контроль в процесі генеративної селекції робить лише перші кроки та не є системним.

Метою проведеної роботи було узагальнення принципів санітарного контролю на колекціях та дослідних ділянках винограду різного призначення. Дослідження було проведено на колекціях та дослідних ділянках ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова» в 2002 – 2012 рр. За проведення досліджень використовували метод візуального санітарного контролю, імуноферментний аналіз для виявлення вірусної інфекції та ПЛР для виявлення бактеріального раку винограду.

Отримані нами дані віддзеркалюють особливості та шляхи поширення вірусної, бактеріальної та фітоплазмової інфекції, а також рівень їх контролю на різних типах колекцій та дослідних ділянок.

Банк клонів є кінцевим етапом тривалих досліджень, в тому числі і вірусологічних, тому вірусна інфекція, навіть латентна, на рослинах банку клонів практично не зустрічається. Клонодослідні ділянки як етап багаторічних досліджень та об'єкт вірусологічного контролю у випадках виявлення уражених вірусами кущів позбуваються їх, видаляючи з подальшого роз-

множення. Маточники клонів, які закладаються в умовах відкритого ґрунту, можуть бути реінфіковані переносниками, найчастіше такими, що літають, тому на цих насадженнях нами було подекуди виявлено ураження скручуванням листя.

Стосовно ампелографічної колекції слід зазначити, що виявлення в окремих випадках вірусної інфекції (скручування листя та мармуровість винограду) є, скоріше за все, наслідком використання матеріалу з різних джерел, які могли бути уражені цими вірусами. Водночас на гібридних та селекційних розсадниках ризики ураження вірусною інфекцією знов мінімізуються через те, що матеріал проходить через генеративну селекцію, що видаляє вірусну інфекцію.

Бактеріальний рак є хворобою, контроль якої утруднений через складний механізм патогенезу, тому випадки ураження можуть зустрічатися на будь-яких категоріях насадження, незважаючи на суворий контроль. Відносно фітоплазмової інфекції, яка ще дуже рідко зустрічається на вітчизняних виноградниках, колекції мають дотримуватися суворих карантинних обмежень, особливо під час обміну матеріалом з європейськими країнами.

Нашими дослідженнями показано, що ступінь ураження колекцій винограду різного призначення та дослідних ділянок вірусними, бактеріальними та фітоплазмовими хворобами залежить як від джерела походження матеріалу, так і від суворості заходів контролю, які на ній використовуються. Найнижчим є ризик виявлення вірусної інфекції на банку клонів, найвищим – на ампелографічній колекції та клонодослідних ділянках першого вегетативного покоління. У відношенні до бактеріального раку та фітоплазмових хвороб ризики ураження практично однакові для усіх типів колекцій через швидкий природний перенос.

Розроблення системи санітарного контролю для різних типів колекційних насаджень та дослідних ділянок повинно спиратися на диференційований моніторинг таких показників, як перелік хвороб, який пропонується контролювати, обсяг вибірки та періодичність візуального і лабораторного контролю для кожної із хвороб, яку буде включено до цієї системи.